

МОНГОЛЫН ОЛБОРЛОХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДЛЫН САНААЧИЛГЫН АЖЛЫН ХЭСГИЙН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

Ажлын хэсгийн 62 дугаар хуралдаан 2023 оны 12 дугаар сарын сарын 20-ний өдрийн 10 цагт Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны хурлын танхимд болов.

Хуралдааныг УУХҮЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн дарга бөгөөд Ажлын хэсгийн ахлагч С.Магнайсүрэнг орлож тус яамны Судалгаа, хөрөнгө оруулалтын газрын дарга Э.Батболд, Судалгаа, хөрөнгө оруулалтын газрын Статистик, судалгааны хэлтсийн дарга Б.Дэлгэржаргал, БОАЖЯ-ны мэргэжилтэн Ц.Жаргалнэмэх, Татварын ерөнхий газрын татварын байцаагч Ч.Батцэнгэл, Хяналтын газрын байцаагч Мөнхцэцэг, АМГТГ-ын мэргэжилтэн С.Баттулга, АТГ-ын ахлах мэргэжилтэн Б.Тэрбиш, мэргэжилтэн Бямбадорж, Бороо гоулд ХХК-ийн Санхүү эрхэлсэн дэд захирал Т.Мөнхзул, Рио Тинто Монгол ХХК-ийн менежер Тувшинзаяа, МУУҮА-ийн ерөнхий менежер Т.Болд, Нуурс ассоциацийн нарийн бичгийн дарга Б.Эрдэнэцэцэг, Оюутолгой ХХК-ийн ахлах менежер Т.Мөнхбат, Саусгоби сэндс ХХК-ийн ахлах менежер Д.Нэмэхбаяр, Петровчайна дачин тамсаг ХХК-ийн Ерөнхий нягтлан бодогч Э.Болормаа, ТАН эвслийн зохицуулагч Ц.Туяацэцэг, Хүний хөгжил ТББ-ын тэргүүн Г.Уранцоож, Эрхүүгийн улс ард аж ахуй дээд сургуулийн төгсөгчдийн холбооны тэргүүн Л.Бямбажав, Захирааны шинэ санаачилга ТББ-ын тэргүүн С.Цэрэнпүрэв, Монголын байгаль эхийн аврал сан ТББ-ын тэргүүн Н.Наранцэцэг, Монголын байгаль орчин, иргэний зөвлөлийн гишүүн М.Чинзориг, Дулмаа, ОҮИТБС-ын ажлын албаны зохицуулагч бөгөөд Ажлын хэсгийн нарийн бичгийн дарга Ш.Цолмон нар оролцлоо.

Хуралд Ажлын хэсгийн 33 гишүүнээс 22 гишүүн оролцож ирц 66.6 хувьтай байв.

Мөн хуралдаанд Гроут Финанс Аудит ХХК-ийн аудитор М.Цэрэнлхам, Т.Ариунжаргал, Байгалийн баялгийн засаглалын хүрээлэнгийн менежер Н.Доржханд, мэргэжилтэн Н.Золжаргал, Эс Ай Си Ай ХХК-ийн Дэд захирал Г.Эрдэнэ, зөвлөх А.Дэмбэрэл, НЭЗСХ-ийн захирал Э.Должин, Менежер Б.Түмэндэлгэржав, Д.Ганчимэг, ОҮИТБС-ын ажлын албаны мэдээлэл технологийн зөвлөх С.Болор-Эрдэнэ, харилцааны мэргэжилтэн М.Жавзмаа, санхүүгийн ажилтан А.Отгонтунгалаг, орон нутаг хариуцсан мэргэжилтэн Б.Хосбаяр нар оролцов.

Хуралдааныг нээж УУХҮЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн дарга бөгөөд Ажлын хэсгийн ахлагч С.Магнайсүрэнгийн ирүүлсэн үгийг тус яамны Судалгаа, хөрөнгө оруулалтын газрын дарга Э.Батболд уншиж, танилцуулав. Үүнд:

Э.Батболд: “Сайн байцаана уу? Ажлын хэсгийн гишүүд ээ, Та бүхний энэ өдрийн амар амгаланг айлтгая.

Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж байгаа Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын Ажлын хэсгийн өнөөдрийн хуралдааныг нээж байгаадаа баяртай байна.

Монголын Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын хэрэгжилтийг тасалдуулахгүй авч яваа Үндэсний зөвлөл, Ажлын хэсэг, оролцогч талуудын хүчин чармайлтад талархал илэрхийлье. Цаашид энэ эрч хүчээ алдахгүй, санаачилгатай хамтран ажиллана гэдэгт итгэлтэй байна.

Манай яамны зорилго бол Монгол Улсад ил тод хариуцлагатай уул уурхайг хөгжүүлэх замаар эрдэс баялгийн сан хөмрөгийг арвижуулах билээ. Улсын Их Хурал,

Үндсэн хуульд нийгэм, эдийн засаг, хуулийн чиглэлийн 20 гаруй нэмэлт өөрчлөлт оруулсан билээ. Тухайлбал, "Байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бурд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах, газрын хэвлэлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээхэд чиглэнэ. Иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийнхээ хүрээнд газрын хэвлэлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нелөөллийн талаар мэдэх эрхтэй" гэсэн билээ. Ил тод байдлын энэ санаачилга нь энэ эрхийг баталгаажуулах практикийн томоохон үүрэг гүйцэтгэж, хувь нэмэр оруулах учир ОУИТБС-ыг цаашид идэвх санаачилгатай хамтран ажиллах хэрэгтэй байна.

1990 оноос хойш зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжсэнээр ашигт малтмалыг хайх, ашиглах үйл ажиллагааг хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжийн тусгай зөвшөөрөл, гэрээний дагуу эрхлэх боломжтой болсон билээ. Үр дүнд нь энэ салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжүүд олширч, улс орон нутгийн төсвийн дийлэнх хувийг бүрдүүлж байна. Гэхдээ салбарын үйл ажиллагаа өргөжин тэлэхийн хамт ил дадл данс хетлөх, улмаар татвар төлөхөөс зайлс хийх авлига хээл хахуулийн замаар тесөвт төлөх хувь хэмжээг бууруулах, бүртгэлгүй мөнгөний урсгалыг бий болгох, зохисгүй бий болсон нь нийгэм, эдийн засагт сөргөөр нелөөлж байна. Энэ үүднээс Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын хуулийг зайлшгүй батлуулж, мөрдсөнөөр эдгээр сөрөг хандлагуудыг үгүй болгох юм. 2024 онд хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөнд оруулах ажлуудыг бодитой хэрэгжихүйц байлгах талаас нь энэхүү хуралдаанд оролцож буй Та бүхэн сайтар анхаарахыг хүсье. Та бугдэд амжилт хүсье" гэсэн байна. Өнөөдрийн хуралдааныг Статистик, судалгааны хэлтсийн дарга Б.Дэлгэржаргал удирдан явуулна.

Б.Дэлгэржаргал: Та бүхэнд энэ өдрийн мэндийг дэвшүүлье. Хөтөлбөрийг цахимаар Ажлын албаны зүгээс бүх гишүүдэд явуулсан учир урьдчилан танилцсан гэж найдаж байна. Монгол улсын Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын 2022 оны нэгтгэл тайлангийн танилцуулгыг Эй Ай Си Эй ХХК-ийн дэд захирал Г.Эрдэнэ танилцуулна уу хэмээн урьж байна.

Г.Эрдэнэ: Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын ажлын хэсгийн нийт гишүүдэд энэ өглөөний мэндийг хүргэе. Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын 2022 оны буюу 17-р нэгтгэл тайлангийн хараат бус нэгтгэгчээр судалгаа зөвлөх үйлчилгээний Эй Ай Си Эй ХХК болон Гроут Финанс Аудит ХХК-ийн хамтарсан баг хараат бус нэгтгэгчээр сонгогдон ажиллаа. Тайлангийн танилцуулга бэлэн болсон байна. Гишүүн бүрд танилцуулгыг хэвлээд тараасан байгаа. Энэ удаагийн хурлаас та бүхнээс гарсан санал, зөвлөмжийг хүлээн аваад, нэгтгэл тайлангаа эцэслэн хэвлээд та бүхэнд 2023 онд багтаан хүргүүлэх ажлыг гүйцэтгэхээр төлөвлөж байна. Тайлангийн танилцуулга дараах үндсэн 4 сэдвийн хүрээнд бэлтгэж ирсэн. Үүнд: (1) Компани сонголт, хамтын ажиллагаа, (2) Нэгтгэл тохируулгын үр дүн, (3) Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын орлогын бус мэдээлэл, (4) Зөвлөмж.

2021 оны буюу 16-р нэгтгэл тайланг боловсруулж байсан Эй Ай Си Эй ХХК болон Гроут Финанс Аудит ХХК-ны хамтарсан баг хараат бус нэгтгэгчээр 2 дахь удаагаа сонгогдон нийт 9 хүний бүрэлдэхүүнтэй ажилласан. Хамтарсан баг 2023 оны 8 дугаар сарын 29-ний өдөр ажлын албатай гэрээ байгуулж үйл ажиллагааг эхлүүлсэн. 10 дугаар сарын 03-ны өдөр эхлэлийн тайлан бэлтгэж, цар хүрээг тодорхойлж, тайланг танилцуулж баталгаажуулсан. 10 дугаар сарын 04-ний өдрөөс 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн хооронд хамрах хүрээний дагуу хамрагдсан аж ахуйн нэгжүүдийн тайлагнасан мэдээллийг нэгтгэж аливаа зөрүүг тогтоосон. Үүний дагуу тодруулга хийх, холбогдох газруудаас Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын стандартын дагуу тайланд орох мэдээллийг авах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлсэн. 12 дугаар сарын 01-ний өдрөөс 18-ны өдөр хүртэл тайлангийн тесөл бэлтгэх, нэгтгэл тайланд орох мэдээллийг

нэгтгэх, боловсруулах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлсэн. 12 дугаар сарын 18-ны өдрөөс 20-ны өдрийн хооронд нэгтгэсэн тайлангийн төслийг боловсруулж танилцуулах, гарсан саналын дагуу засварлах ажлыг зохион байгуулсан. 2023 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдөр эцсийн тайланг хүлээлгэн өгөх ба эцсийн тайланг хавсралтын хамт ил тод болгож нэгтгэнэ.

Бүлэг 1. Компани сонголт, хамтын ажиллагаа:

Энэ удаагийн нэгтгэл тайланд 104 аж ахуйн нэгж хамрагдсан нь 5.3 их наяд төгрөгийн татварыг улсын төсөвт төвлөрүүлсэн байна. 2021 онд 63 аж ахуйн нэгж хамрагдаж байсантай харьцуулахад 2.1 их наяд төгрөгөөр өссөн байна. 2022 онд Засгийн газар талдаа 1184 аж ахуйн нэгж тайлагнасан бол компани талаасаа 785 аж ахуйн нэгж тайлагнасан байна. Өнгөрсөн жилүүдтэй харьцуулахад тайлан илгээсэн компаниудын ирц 600-700 аж ахуйн нэгжээр буурсан, идэвх супарсан байна. Засгийн газар талаас тайлагнасан аж ахуйн нэгжийн тоо, компани талаас тайлагнасан аж ахуйн нэгжийн тооны зөрүү, аль нэг талдаа тайлагнаагүй 399 аж ахуйн нэгж байна. Нийт 1184 аж ахуйн нэгжээс 9 аж ахуйн нэгж нь 100 тэрбум буюу түүнээс дээш орлогыг засгийн газрын талдаа төвлөрүүлсэн бөгөөд нийт татварын орлогын 81.5 хувийг эзэлж байна. 1 тэрбумаас дээш татвар төвлөрүүлсэн 85 аж ахуйн нэгж, 500 саяас дээш татвар төвлөрүүлсэн 56 аж ахуйн нэгж, 300 саяас дээш татвар төвлөрүүлсэн 57 аж ахуйн нэгж, 300 сая хүртэлх татвар төвлөрүүлсэн 977 аж ахуйн нэгж тус тус байна. Материаллаг байдал ба цар хүрээг тодорхойлох үе шатад дараах хүчин зүйлүүдээс хамаарч нэгтгэл тайланд хамрагдах 104 аж ахуйн нэгжүүдийг сонгосон байна. Үүнд:

1. Ажлын даалгаврын дагуу зэсийн баяжмал, алт, нүүрсний олборлолт;
2. Нийт татвар хураамжийн дүн, түүнд эзлэх хувь;
3. Ашигт малтмалын нөөц ашиглалтын төлбөр, ашигт малтмалын тусгай зөвшеөрлийн төлбөр, түүнд эзлэх хувь;
4. Улсын төсвийн орлогод эзлэх хувь;
5. Өнгөрсөн жилүүдэд хамрагдсан аж ахуйн нэгжүүдийн мэдээлэл;

Оролцогч тал болох төрийн бус байгууллагуудаас санал авч 12 аж ахуйн нэгжийг тайланд нэмэлтээр хамруулсан байна.

Сонгогдсон аж ахуйн нэгжийн 39 нь алт, 32 нь нүүрс, 3 нь зэсийн олборлолт эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүд, нийт татвар АМНАТ, АМТЗТ¹ болон өндөр төлбөр төлсөн 30 аж ахуйн нэгж хамрагдаж байгаа юм. Тус 104 аж ахуйн нэгжийн 14 нь төрийн өмчийнх байсан бол үлдсэн 90 хувь нь хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж байна. Төрийн өмчит аж ахуйн нэгж нь нийт орлогын 38.2 хувийг, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж нийт орлогын 61.8 хувийг тус тус эзэлж байна. Нэгтгэл тайланда орох аж ахуйн нэгжүүд нь хайрга, алт, нүүрс, газрын тос, дайрга, цайр, жонш, зэс, төмөр, түгээмэл тархацтай ашигт малтмал, уран, хайлуур жонш, ховор металл, хүдэр, чулуун завод гэсэн төрлүүдээр олборлолт эрхэлдэг байна.

Бүлэг 2. Нэгтгэл тохируулгын үр дүн:

Анхны нэгтгэлээр 136,725.1 сая төгрөгийн зөрүү үүссэн байсан бол Засгийн талаас 600,444.5 сая төгрөгийн нэмэгдэх тохируулга, компани талаас 470,826.1 сая төгрөгийн нэмэгдэх тохируулга хийснээр эцсийн тайлбарлагдаагүй зөрүү 7,106.6 сая төгрөг байна.

Анхны нэгтгэлийн үед Засгийн газрын тайланда Сэлэнгэ, Өмнөговь, Дундговь, Увс аймаг, Багахангай, Баянзүрх, Сонгинохайрхан дүүргүүдийн мэдээлэл дутуу зэрэг нь орон нутгийн зөрүүгийн дийлэнх хэсгийг эзэлж байсан. 104 компаниас нийт 93 компани нь хувь хүний орлогын албан татварыг тайлагнаагүйгээс компани талаас мэдээлэл

¹ Ашигт малтмалын тусгай зөвшеөрлийн төлбөр

дутуу зөрүү үүсгэсэн. Мөн зарим компанийн өгсөн хандивын мэдээллийг Засгийн газар талаас бүртгэж аваагүй алдаа гарсан байна.

Компанийн дутуу тайлагнасан буюу алдаатай илгээсэн томоохон зөрүүнээс дурдвал:

1. Петрочайна Дачин Тамсаг ХХК нь бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний дагуу Засгийн газарт ноогдох газрын тосны орлогын 133.9 тэрбум төгрөгийн дүнг анхны нэгтгэлд тайлагнаагүй байсан.
2. Си Өү Эл ХХК нь аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар 24.5 тэрбум төгрөгөөр, ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр 59,3 тэрбум төгрөгөөр дүнг анхны нэгтгэлд тайлагнаагүй байсан.
3. Шинь Шинь ХХК нь аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар 23.3 тэрбум төгрөгөөр, ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр 41.8 тэрбум төгрөгөөр дүнг анхны нэгтгэлд тайлагнаагүй байсан.
4. Хангад Эксплорейшн нь ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр 25 тэрбум төгрөгөөр дүнг анхны нэгтгэлд тайлагнаагүй байсан.
5. Баян Айраг Эксплорэйшн нэмэгдсэн өргтийн албан татвар болон ажилчдын нийгмийн даатгалын шимтгэлийн дунг нэг орон алдаж 5 тэрбум төгрөгийн дүнгээр багаар тайлагнасан байсан.

Эдгээр тайлангуудыг компаниудаас тодруулга аван засварласан болно.

2022 онд төсөвт төлбөр төлсөн олборлох үйлдвэрлэлийн компаниудын нийт төлбөрийн 94.7 хувийг топ татвар төлөгч 20 компани, 5.3 хувийг бусад 84 компани бүрдүүлсэн байна. Эдгээр компани нь Эрдэнэт Үйлдвэр ТӨҮГ, Эрдэнэс Тавантолгой ХК, Оюу толгой ХХК, Энержи Ресурс ХХК, Тавантолгой ХК, Петрочайна Дачин Тамсаг ХХК, МОЭНКО ХХК, Си Өү Эл ХХК, Монголын алт MAK ХХК, Цайртминерал ХХК, Шинь Шинь ХХК, Саусгоби сэндс ХХК, Бороо гоулд ХХК, Болд төмөр Ерөө гол ХХК, Хүрэн толгой коал майнинг ХХК, Өсөх зоос ХХК, Хангад эксплорейшн ХХК, MAK цемент ХХК, Цементшохой ТӨХК, Багануур ХХК байна.

Олборлох үйлдвэрлэлийн салбарын нийт орлого нь топ татвар төлөгч 7 компанийн үйл ажиллагааны үр дүнгээс шууд хамаарч байна. Топ татвар төлөгч 7 компаниуд сүүлийн 5 жилд нийт 13.5 их наяд төгрөгийн татварыг улсад төлсөн байна. Хамгийн их нь Эрдэнэт үйлдвэр ТӨҮГ 5.3 их наяд төгрөг, Оюу толгой ХХК 3 их наяд төгрөг, Эрдэнэс Тавантолгой ХК 2.9 их наяд төгрөг, Петрочайна дачин тамсаг ХХК 703 тэрбум төгрөг, Энержи Ресурс ХХК 762 тэрбум төгрөг, Монголын алт MAK ХХК 467.2 тэрбум төгрөг, Тавантолгой ХХК 341.2 тэрбум төгрөгийн татварыг тус тус төвлөрүүлсэн бөгөөд нийт дун нь 13.5 их наяд төгрөг байна.

Маягтаар авсан мэдээлэл, ирүүлсэн аж ахуйн нэгжийн тоо өнгөрсөн жилийнхтэй харьцуулахад тодорхой хэмжээнд буурсан үзүүлэлттэй байх ба зарим аж ахуйн нэгжүүд маягтыг бүрэн гүйцэт бөглөөгүй тохиолдлууд байна.

Бүлэг 3. ОУИТБС-ын орлогын бус мэдээлэл:

Уул уурхай, олборлох салбар нь 2022 оны байдлаар ДНБ-ний 24 хувийг бүрдүүлж байгаа нь эдийн засгийн үндсэн салбар болж хөгжиж байгааг илтгэж байна. 2022 онд 5950 мян.га талбайг хамарсан 2544 ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл хүчинтэй ашиглагдаж байгаа нь манай улсын нийт нутаг дэвсгэрийн 3.8 хувийг эзэлж байгаа нь өнгөрсөн 2021 онтой харьцуулахад 0.1 хувиар буурсан байна.

Уурхайн салбарын гол бүтээгдэхүүний олборлолтыг 2021 онтой харьцуулахад зэсийн баяжмалын олборлолт 136.5 мян.тн, молибдены баяжмал 411.8 тн, хайлуур жоншны хүдэр, баяжмал 58.5 мян.тн, төмрийн хүдэр, баяжмал 3,460.7 мян.тн, газрын тос 2,101.3 мян.баррелиар тус тус буурчээ. Эрдсийн бүтээгдэхүүний экспорт

өнгөрсөн оны мөн үеэс 3,026 сая амдоллар буюу 40.3 хувиар өссөн байна. Өсөлтөд голлон нөлөөлсөн бүтээгдэхүүн нь нүүрсний экспорт байлаа.

Чулуун нүүрс, зэсийн баяжмал, төмрийн хүдэр, цайрын баяжмал, хайлуур жонш, боловсруулаагүй нефть, боловсруулаагүй буюу хагас боловсруулсан алт зэрэг уул уурхайн бүтээгдэхүүн нь нийт экспортын 84.1 хувийг эзэлж байна.

Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч 576 компанийн 2472 эцсийн өмчлөгчийн мэдээлэл ирүүлсэн нь өмнө жилтэй харьцуулахад 38.7 хувиар өсжээ.

2023 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдрийн байдлаар энэхүү мэдээллийн санд бүртгэгдсэн 973 гэрээ, 162 гэрээний заалтыг тайлбар, 8 хууль тогтоомжийн дэлгэрэнгүй мэдээлэл байршуулсан байна. 2022 онд 185 компани 1,347.2 сая төгрөгийг хог, хаягдлын төлбөрийг Улаанбаатар хот болон 19 аймагт төвлөрүүлсэн байна.

2022 онд нийт 99.2 сая м³ ус ашиглахаар гэрээ хийснээс 58.8 сая м³ буюу гэрээлсэн усны 59.2 хувийг ашигласан байна. Мөн ус ашигласны төлбөр 41.3 тэрбум, бохирдуулсны төлбөр 1.6 тэрбум төгрөг төсөвт төвлөрсөн байна. Төрийн өмчит 12 аж ахуйн нэгжүүд тус тайланда хамрагдсан.

Бүлэг 4. Зөвлөмж:

Өнгөрсөн жилээс ахиц гарсан боловч зарим асуудал хэвээр байлаа. Тухайлбал:

1. Засгийн газрын орлого, компанийн төлбөрийн зөрүүтэй холбоотой асуудал жил бүр түгээмэл гарч байгаад анхаарч мэдээллийн чанарыг сайжруулах чиглэлд тодорхой ажлуудыг зохион байгуулах;
2. Нэгтгэл тайланда тодруулга мэдээлэл авахтай холбоотой асуудал буюу залруулга хийх хүрээнд гарч буй хүндрэл бэрхшээлийг арилгахад анхаарах;
3. Нэгтгэл тайланда хамрагдсан бүх төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүд ил тод байдлын тайлангаа алдаагүй бүрэн баталгаажуулж ирүүлэх ажлыг хэвшүүлэх талаах Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Сангийн яам, холбогдох бусад байгууллага онцгой анхаарал хандуулах;
4. Компаниуд болон төрийн байгууллагууд ОҮИТБС-ын тайланг өгөх үйл явцад чанарын өөрчлөлт авчрах, хэвшүүлэх, тайлангийн үнэн зөв байдлыг хангахад ахиц дэвшил гаргаж ажиллах;
5. ОҮИТБС-ын шаардлагуудын хэрэгжилтийн мэдээллийг төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдээс бүрэн авах үйл явц тодорхойгүй байгаа тул стандарт, шаардлагын хэрэгжилтийг хангаж ажиллах гэсэн зөвлөмжүүдийг гаргасан байна.

Мөн та бүхний зөвлөмжийг хүлээн авч ажиллах болно. Ингээд өнөөдрийн танилцуулга дууслаа, баярлалаа.

Б.Дэлгэржаргал: Заа баярлалаа, ингээд Ажлын хэсгийн гишүүд тайлантай холбоотой асуулт асууж, хариулт авья.

Б.Дэлгэржаргал: Эхлэлийн тайлан хэлэлцэж байхад тодорхой саналуудыг гаргаж байсан. Тухайлбал, иргэний нийгмийн байгууллагуудаас зарим зөрчилтэй аж ахуйн нэгжүүдийг нэгтгэл тайланда оруулах санал гаргасан. Энэ асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэсэн тухай тайлбар өгнө үү.

Г.Эрдэнэ: Таны асуултад хариулья. Эхлэлийн тайлангийн үеэр ирүүлсэн саналуудыг тодорхой байдлаар тайланда тусгасан байгаа. Оролцогч тал болох ТАН эвслээс санал болгосны дагуу 12 аж ахуйн нэгжүүдийг нэмэлтээр оруулсан. Нэгтгэл

тайланда хамрагдсан 104 аж ахуйн нэгжээс Мөнхийн баян гол ХХК, Элд Собляян ХХК нар анхны байдлаар тайлагнасан тайлан дээр тодруулга ирүүлээгүй, тодорхой шаардлага тавьсан ч одоогоор ямар нэг хариу байхгүй байна. Бусад аж ахуйн нэгжүүд шаардлагатай тодруулгуудыг ирүүлсэн, илүү болон дутуу тайлагнасан учир шалтгаануудыг олсон.

Б.Дэлгэржаргал: Төрийн өмчит үйлдвэрийн газрууд харьяалагдах асуудал нь мөн эсэх болон бусад мэдээллээ өгөхгүй байх тохиолдол гарсан гэж байна. Энэ асуудлыг хэрхэн яаж шийдвэрлэсэн бэ? Тодруулбал Эрдэнэс Монгол ХХК-иас мэдээллүүдийг авч чадсан уу?

Г.Эрдэнэ: Өнгөрсөн жил төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газраас нэгдсэн байдлаар мэдээллүүдийг авч байсан. Энэ жилийн хувьд Эрдэнэс Монгол ХХК руу бүх мэдээллүүд нь шилжсэн, мэдээллүүдийг бүрэн гүйцэт авч чадаагүй. Төрийн өмчит компанийн хувьд харьцангуй үйл ажиллагаа нь нээлттэй байсан учраас цахим хуудаснаас мэдээллүүдийг авсан.

Б.Дэлгэржаргал: Төрийн өмчит компаниудын хувьд Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яаманд бүх мэдээллүүдийг өгдөг. Тиймээс яамтай уялдаа холбоотой ажилласан бол илүү дэлгэрэнгүй мэдээллүүдийг авах боломжтой байсан. Энэ асуудал дээр цааш цаашдаа анхаарах хэрэгтэй.

Б.Тэрбиш: Эхний асуулт, эцсийн өмчлөгчийн мэдээлэл дээр дурдагдсан улс төрд нөлөө бүхий этгээдийн компаниудын судалгааг хэрхэн хийсэн бэ? Асуулт 2. Төрийн байгууллагуудын ил тод байдлын үнэлгээг хийх үед дундаж нь 46% гардаг. Иймд төрийн өмчит үйлдвэрийн газруудын ил тод байдлыг танай зүгээс тийм үгүй гэсэн хоёрхон хэлбэрээр дүгнэсэн байна. Оноогоор үнэлсэн үнэлгээ байгаа юу? Хэрэв байхгүй бол авлигатай тэмцэх газарт ил тод байдлыг үнэлэх аргачлал байгаа. Танилцуулгаа хийхдээ тодорхой тоотой байвал зүгээр байна. Хуулиар хүлээсэн үүрэг нь 100% байдаг. Гэтэл амьдрал дээрээ яг хэдэн хувьтай үүргээ биелүүлсэн бэ? Гэдэг тоо нь чухал байна.

Г.Эрдэнэ: Зaa баярлалаа, Тэрбиш гуайн асуултад хариулья. Эцсийн өмчлөгчийн мэдээллийг аж ахуйн нэгжүүд маань олборлох үйлдвэрлэл ил тод байдлын санаачилгын системээрээ бөглөж тодорхой мэдээллүүдийг ирүүлж байгаа. Энэ жилийн тухайд нэмэлт асуулгаар тодруулж авсан. Хараат бус нэгтгэгчийн үндсэн үүрэг нь мэдээллийн араас мешгэх бус үнэн зөв мэдээллийг боловсруулах, аж ахуйн нэгж удирдлагын захидлаараа баталгаажуулалт гаргаж өгдөг. Иймд тухайн байгууллагаас ирсэн мэдээллүүдийг нэгтгэхэд 10 хүн өөрсдөө тодорхойлж, улс төрд нөлөө бүхий хүн гэж ирүүлсэн байна. Дараагийн асуултад хариулья. Худалдан авалтын ил тод байдлын мэдээллийг нарийн хийж чадаагүй. Шилэн данс цахим хуудсанд мэдээлэл оруулсан эсэх тухай ирцийн мэдээллийг л оруулсан. Ирэх жилийн тайлан боловсруулах компанийд уг шаардлагыг тавивал илүү үр дүнтэй байна байх.

Ц.Туяацэцэг: Өнгөрсөн жилийн тайлангаас энэ жилийн тайлан илүү ахиц дэвшилтэй зүйлүүд харагдаж байна. Топ 20 аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд өнгөрсөн жилийнхээс 2 аж ахуйн нэгж өөрчлөгдөж орж ирсэн байна. Өнгөрсөн жил байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам мэдээлэл өгөөгүй хамгийн муу үнэлгээтэй яам болсон. Сангийн яамны хувьд мэдээллүүдээ хэр нээлттэй өгсөн бэ? Зарим аж ахуйн нэгжүүдийн мэдээллийг авах боломжтой байсан уу? Төрийн захиргааны төв байгууллагуудтай ажиллахад ямар бэрхшээлтэй байсан бэ? Аудиторын ажил дээр шилжилт хөдөлгөөн, мэдээллийн ил тод байдлын асуудлууд хангалттай тусгагдсан уу?

Г.Эрдэнэ: Энэ жилийн хувьд анхны ирүүлсэн тайлангийн мэдээлэл ихэнх аж ахуйн нэгж болон Засгийн газар талаас дутуу ирүүлсэн. Шаардлагатай тодруулгыг авч эцсийн зөрүүг гаргасан байгаа. 2022 оны хувьд төрийн байгууллагууд мэдээллүүдээ хугацаа их шаардсан ч ирүүлсэн. Сангийн яамны хувьд хугацаа хоцроо, тулгах зэрэг асуудал гарсан ч шаардлагатай тодруулгуудыг ирүүлсэн. Мэдээллийг өгөхгүй байх асуудал үүсээгүй. 2 дахь асуултад хариулья. Өнгөрсөн жилүүдтэй харьцуулахад эцсийн өмчлөгчийн тоо нэмэгдсэн, шилжилт хөдөлгөөний талаар анализ хийж чадаагүй, учлаарай. Боломжтой бол эцсийн тайлан дээр уг асуудлыг тусгах саналтай байна.

С.Цэрэнпүрэв: Топ аж ахуйн нэгжүүдийн мэдээллээр тайланг хийх нь бусад аж ахуйн нэгжүүдийн алдаа дутагдлын харуулаагүй үлдээсэн санагдаж байна. Энэ асуудал дээр анхаараарай. Өмнөх оны зөвлөмжийн хэрэгжилтийн талаар лавламаар байна. 2021 оны татварын мэдээллийг бүх сумаас нэгтгэж өгөхөд удаашралтай байсан. Энэ жилийн хувьд ахиц дэвшил гарсан уу? Татварын ерөнхий газраас тохируулга хийх үед давхардал гарсан тухай тодруулга авсан уу? Яам, агентлаг, аж ахуйн нэгж тус бурд зөвлөмж гаргах саналтай байна. Ерөнхий, хэнд чиглэсэн нь тодорхойгүй зөвлөмжийн үр дүн бага байна.

Г.Эрдэнэ: Зөвлөмжид оруулсан саналыг хүлээн авлаа. Өнгөрсөн жилийн зөвлөмж энэ жил ч мөн адил зөвлөмөөр байсан. Таны санал маш үр дүнтэй санагдаж байна. Саналын дагуу зөвлөмжөө сайжруулья. Өнгөрсөн жилийн зөвлөмжийн хэрэгжилтийн тухай мэдээлэл энэ жилийн нэгтгэл тайланд орсон байгаа. Шаардлагатай гэж үзвэл та бүхний цахим хаяг руу илгээх боломжтой.

С.Цэрэнпүрэв: Хуулиар заасан хугацаандаа буюу 3 хоногийн өмнө танилцуулга болон тайлангаа ажлын хэсгийн гишүүдэд ирүүлэх ёстой байдаг. Танай компанийн хувьд материалтай танилцах ганц л хоногийн хугацаатай ирүүлсэн. Энэ асуудал дээр сэтгэл дундуур байна.

Г.Эрдэнэ: Ойлголоо, анхааралдаа авлаа.

М.Цэрэнлхам: Сайн байна уу, Энэ өдрийн мэнд. Татварын ерөнхий газарт албан бичиг хүргүүлж, компани бүрээр татвар төлөлтийн задаргааг авсан. Мөн аж ахуйн нэгжүүдээс татвар төлөлтийн задаргаа мэдээллийг авсан. Тодорхой зарим байгууллагууд төлөлтийн задаргаагаа өгөхдөө мөнгөн сууриар өгөөгүйгээс болоод залруулсан дүнгээ, залруулсан тайлангаа дахин ирүүлсэн байгаа. Актын зөрүүг компани бүр дээрээ залруулагдаад явсан.

Г.Эрдэнэ: Манай Улсын хувьд бүх салбарт топ аж ахуйн нэгжүүд нь эдийн засгийг дангаараа бүрдүүлж байдаг. Тиймд тайланд оруулахаас өөр аргагүй. Та бүхний саналаар ирүүлсэн 12 аж ахуйн нэгжүүдийн татвар төлөлтийн задаргааг нэмэлтээр тайландаа тусгая. Энэ асуудал дээр анхаарья, баярлалаа.

М.Чинзориг: Урьдчилсан байдлаар уулзалт зохион байгуулаад өмнө нь танилцуулах ёстой байсан. Өнгөрсөн жилийн тайланг боловсруулсан компанийн хувьд энэ жилийн тайланг хангалтгүй байна гэж үзэж байна. Мэдээллүүдийг дутуу авсан гэж ярьж байна, ийм ойлголт байж болохгүй. Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам энэ компанийг хар дансандаа авч, дахин сонгохгүй байх ч эрхтэй гэдгийг ойлгоорой.

Б.Дэлгэржаргал: Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамнаас зарласан тендер дээр бид бүхэн оролцогүй. Шаардлага хангасан АЗ-ийн сертификаттай хүмүүс зохион байгуулдаг. Тавьсан шаардлагыг хангасан учраас сонгогдож байгаа. Зөвлөмжийг бид бүгд өөрсдөө хэрэгжүүлэх ёстой байдаг. Эхлэл тайлан дээр оролцоогүй гишүүд өмнө нь танилцуулсангүй гэдэг асуудал ярих нь буруу.

Т.Уранцоож: Сайн байна уу, төрийн бус байгууллагуудаас санал авч, эцсийн өмчлөгчийн нэмэлт мэдээллийн талаар тус тус тайланд оруулсандаа талархаж байна. Улс төрд нөлөө бүхий этгээдүүдийн нэрс тайланд орж байгаа юу? Хог хаягдлын төлбөр хаана ордог вэ? Маягтын дагуу ирүүлсэн мэдээлэл буурсан гэдэг нь чанар, агуулгын хувьд уу? Аж ахуйн нэгжүүд болон Засгийн газраас ирүүлсэн мэдээлэл нь хоорондоо ямар ч зөрүүгүйгээр таарсан тайлан байсан уу?

Г.Эрдэнэ: Нэмэлт маягтаар авсан мэдээллийн дагуу эцсийн өмчлөгчийн болон улс төрд нөлөө бүхий этгээдийн нэрсийг тайлангийн хавсралтад оруулсан. Маягтын дагуу ирсэн мэдээлэл нь бөглесэн аж ахуйн нэгжийн тоо буурсантай шууд холбоотой юм. Аж ахуйн нэгжийн тайлагнаасан мэдээлэл засгийн газрын тайлагнаасан мэдээлэл зөрүү үүсэх үед тодруулаг аван зөрүүг арилгах, багасгах арга хэмжээ авдаг. Маягт бөглөх хандлагаас шалтгаалан мөр алдах, орон алдах, хоосон мөр орхих зэргээр ихэвчлэн зөрүү үүсдэг. Аль нэг тал тайлагнаагүй тохиолдолд зөрүү үүссэн эсэхийг хянах боломжгүй болчиходг.

М.Цэрэнлхам: Хог хаягдлын төлбөр нь холбогдох харьяаллаараа сум, дүүрэг болон аймгийн засаг даргын тамгын газарт гэрээ хийгдсэний дагуу мэдээлэл нь ирнэ. Сүүлийн асуултад хариулахад үйл ажиллагааны цар хүрээнээс үл хамааран бүх компаниуд дээр зөрүү үүсдэг.

Б.Мөнхзул: Бүгдэд энэ өдрийн мэнд, саяны асуусан асуултад би өөрийн хувиас хариулт өгөхийг хүслээ. Компанийн хувьд нэгтгэлээ зөрүүтэй гаргаад, тайлангаа буруу бөглөх асуудал байхгүй. Манай компанийн хувьд Засгийн газар талаас тайлагнаасан тайлан зөрүүтэй гэх асуудал үүсэж байсан. Учир нь татвар төлөлтийн хувьд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг тухайн арилжааны банк манай компанийн төлбөрөөс суутгаж авдаг. Тухайн суутгаж авсан төлбөрөө Татварын ерөнхий газарт тайлагнадаг. Татварын ерөнхий газар тухайн төлбөрийг уг арилжааны банкны телсэн татвар гэж бүртгэдэг. Төрийн байгууллага нь уг мэдээллийг гаргахдаа мөнгөн сууриар, алдаатай гаргадаг. Орон нутгийн хамтын ажиллагааны гэрээний хүрээнд хийгдэж буй ажлууд тодорхой төсвийг зарцуулсан байдаг. Гэтэл хүлээж авсан орон нутаг уг дунг бүртгэж авдаггүй, тайлагнадаггүй. Компани талаас тухайн дунг оруулаад тайлагнахад орон нутаг талаас өөр дунгээр тайлагнасан байгаа нь зөрүү үүсэх нэг шалтгаан болдог.

Өмнөх жилийн зөвлөмжүүд дахин дахин өгөхөд хүрээд байна гэдэг нь гол мэдээлэл авч байгаа нэгжүүд өгсөн зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлэхэд нэг ч алхам хийхгүй байгаад л учир шалтгаан нь оршоод байна. Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын ажлын алба нэгтгэл тайлангуудаас гарч буй зөвлөмжүүдийг тухайн харьяалагдах байгууллагуудад нь албан тоотоор хүргүүлж, уг асуудлыг шийдвэрлүүлэх хэрэгтэй. Эдгээр зөрүү нь жил бүр давтагддаг учраас дахин дахин тодруулга хүргүүлж, зөрүү гарсаар байна.

Т.Болд: Тодорхой мэдээллүүдийг авлаа, баярлалаа. Танилцуулга дээр гарсан тоон мэдээллүүд хоорондоо бага зэргийн зөрүүтэй байгааг лавлан асуух хэрэгтэй байна. Жишээ нь 3-р хуудсанд 104 компани нь 97.9 хувь, 9-р хуудсанд 97 хувь, 15-р хуудсанд 100 хувийг бүрдүүлж байгаа гэх мэдээллүүд байна. Энэ магадгүй алдаа гарсан уу? Эсвэл өөр зөрүүтэй тоон мэдээллүүд байна уу? 20 компани нийт төсвийн 98 хувийг бүрдүүлж байгаа юм чинь бусад үлдсэн 1164 компани татвар, төлбөрөө төлөх шаардлага байна уу гэж иргэд, хайгуулын шатанд яваа төсөл эрхлэгчид буруу ойлголт авах эрсдэлтэй харагдаж байна. Тайландaa хайгуул олборлолтын төрөл болон төслөөр нь нэмэлт тайлбар хэсэгт оруулах саналтай байна.

Г.Эрдэнэ: Эхний байдлаар тайлагнасан болон тодруулга авсны дараах байдлаар харагдаж байгаа. Харин хамгийн сүүлийн хуудасны тоон мэдээлэл зөрсөн байгаа нь

техникийн алдаа байна. Дараагийн асуултын хувьд хавсралтад бүх аж ахуйн нэгжүүдийн татвар төлөлтийн мэдээлэл байгаа. Төрийн бус байгууллагуудын саналаар оруулсан жижиг компаниудын мэдээллийг мөн адил тоон үзүүлэлтээр оруулах саналыг тусгалаа.

Ч.Батцэнгэл: Эхлээд нэг тайлбар хийе гэж бодож байна. Монголбанкнаас эрх олгосон 2-3 арилжааны банканд алтны орлого тушааж байгаа. Алт олборлогч компаниуд гэрээгээр ажиллуулаад орлого хурааж авахад хүндрэлтэй байна гэсэн саналын үндсэн дээр 2011 оноос эхлэн алт тушаах явцад нь орлогоо төвлөрүүлье гэдэг санаачилгыг гаргаад алтыг 2.5 хувиар авч байгаа. Үүнийгээ Татварын ерөнхий газарт сар болгон өгөөд, хэчинээн хэмжээний үнэт металлыг хэн тушаасныг нь мэдээд компанийнхан төлөлтөд дээр нэмээд явж байгаа учраас тайлантай зөрөх учир шалтгаан байхгүй ээ гэж би үзэж байна. Нэг талаас буруу эсвэл огт тайлан гаргаагүй тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлага байхгүй байгаа нь компаниуд төдийлөн ач холбогдол өгөхгүй байна. Энэ нь хөндлөнгийн аудит хийж буй багт хүндрэл учруулдаг. Тиймд заавал нэг удаа үүрэг болгодог хуулиа яаралтай батлуулах хэрэгтэй байна.

Т.Мөнхбат: 98 хувиас гадна хайгуулын шатанд яваа болон 1 тэрбуунаас бага татвар төлж байгаа аж ахуйн нэгжүүд Монгол улсын ирээдүйд маш ач холбогдолтой юмаа. Өнөөдрийн байдлаар хамгийн өндөр татвал төлөгч аж ахуйн нэгжүүд ч мөн адил анх эхлэхдээ бага татвар төлдөг, үйл ажиллагааны цар хүрээ нь хучигдмал байсан. Иймд жижиг ч гэлтгүй аж ахуйн нэгжүүдээ тайландаа дурддаг байгаарай гэж хүсмээр байна. Танилцуулгын 12-р хуудсанд байгаа анхны тайланд 136 тэрбуунаас тохируулга хийсний үндсэн дээр 7.1 тэрбум болсон ч 14-р хуудсанд байгаа тодруулгыг харахад 178 тэрбум гэсэн байгаа нь ойлгомжгүй байна. Энэ талаар тайлбар авах хүсэлтэй байна.

Г.Эрдэнэ: Анхны нэгтгэл дээр 136.7 тэрбум төгрөгийн зөрүү үүссэн, тодруулга авсан илүү болон дутуу тайлагнасан нийт дүн 178 тэрбум төгрөг. Засгийн газар талаас 600 тэрбум төгрөг, аж ахуйн нэгж талаас 400 тэрбум төгрөг нийтдээ 1 их наяд төгрөгийг тохируулга хийсэн. Тохируулгын явцад 1 их наяд төгрөгийн зохицуулалт хийгдсэн байгаа. Хамгийн өндөр дүнгээр татвар төлсөн болон их зөрүү үүссэн аж ахуйн нэгжүүдийг харуулсан байгаа нь бусад жижиг компаниудыг үгүйсгэсэн байдал биш болно. Таны саналыг тайландаа тусгаж ажиллай, баярлалаа.

Ц.Туяацэцэг: Хэлбэрийн хувьд уг тайланг хэлэлцээд батлах байх. Агуулгын хувьд өнгөрсөн жил яригдаж байсан зүйлс хэвээрээ байна гэж би харж байна. “Оюу толгой” ХХК-ийн татварын төлөлтийн задаргаагаар орлогын тайлан, бэлэн мөнгөний тайлан, санхүүгийн тайлангуудтай холбоотой мэдээллүүдийг авч ашигласан уу? Мөн нэр дурдагдсан аймгуудын мэдээлэл дутуу байгаа нь дахиж нэмэлтээр тайлангаа эцэслэх хүртлээ тодруулга авах уу?

Г.Эрдэнэ: Бүх компаниудын хувьд улсад төлсөн татварыг ангиллаараа маш дэлгэрэнгүй тайлагнадаг. Зөрүү гараад байгаа тохиолдол нь зүйл ангиараа зөрдөг. Тийм учраас нэмэлт тодруулга аван ажилладаг. Аймгуудын хувьд гэвэл 2022 оны нэгтгэл тайланг боловсруулж байгаа учраас одоо нэмэлт мэдээлэл авах шаардлага байхгүй, хэрэв одоо тодруулга авбал 2023 оны тайланд л ашиглагдах боломжтой.

Ц.Туяацэцэг: “Оюу толгой” ХХК-ийн татварын төлөлтийн задаргаагаар орлогын тайлан, бэлэн мөнгөний тайлан, санхүүгийн тайлангууд та нарт байгаа гэж ойлгож болох уу?

М.Цэрэнлхам: Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын стандарт маягтын дагуу тайлагнасан мэдээллүүд байгаа. Төлөлтийн өдөр бүрийн задаргаа дүнгээр өгөөгүй, жилийн эцсийн дүнгээр тайлагнаж байгаа.

Ц.Туяацэцэг: Урьдчилсан байдлаар 104 аж ахуйн нэгжийн нэр, үйл ажиллагааны төрөл бүрийг нэг нэгэнгүй танилцах боломжит хугацаанд мэдээллүүдийг ирүүлээгүй учир өнөөдрийн хурал маш товчхон өрнөж байна гэж харж байна.

Б.Дэлгэржаргал: Асуулт хариултын цаг дууслаа. Ингээд Ажлын хэсгийн гишүүд тайлантай холбоотой өөрсдийн санал, дүгнэлээ хэлнэ үү.

Т.Мөнхбат: 17-р нэгтгэл тайлангийн эхлэлийн болон өнөөдрийн хуралд суухад "Эс Ай Си Ай" ХХК болон Гроут Финанс Аудит ХХК санал, зөвлөмжүүдийг маш сайн тусгасан байна гэж харж байна. Уг тайланг хийх нь ард иргэдэд уул уурхайн аж ахуйн нэгжүүдийн тухай зөв ойлголтыг түгзэх нэг алхам юм. Энэ тайланг хүлээн авах саналтай байна.

С.Цэрэнпүрэв: Санал нэг байна.

Д.Нэмэхбаяр: 2022 оны тайлан өнгөрсөн жилийнхээс ахиц гарсан, боловсронгуй болсон байна гэж харж байна. Бидний бүхний төлж байгаа татвар хураамжууд нэгтгэгдэж харагдах боломжгүй болчихсон. Энэ төлбөртэй холбоотой асуудал зөвхөн Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам болон аж ахуйн нэгжүүдэд ач холбогдолтой асуудал биш. Төрийн бус байгууллагууд болон яам, агентлаг, газруудын оролцоог нэмэх саналтай байна. Хөндлөнгийн аудитын компани хийж байгаа нь маш сайшаалтай харагдаж байгаа.

Ч.Батцэнгэл: "Эс Ай Си Ай" ХХК болон Гроут Финанс Аудит ХХК-ийн хамт олон баярлалаа. Анхдагч байдлаар зөрүү үүсээд байсан 136 тэрбум төгрөгийг тодруулагыг хянасаар 7.1 тэрбум төгрөг хүртэл багасгасан байна. Өмнөх онуудад олон улсын аудитын өндөр үнээр хийж байсан үйл ажиллагааг өөрсдөө гүйцэтгэж байгаад маш их баяртай байна. Тайланг хүлээн авах саналтай байна, цаашдын үйл ажиллагаанд өндөр амжилт хүсье, баярлалаа.

Ц.Туяацэцэг: Тайланг эхний хагас жилдээ боловсруулдаг болгох саналтай байна. 1 жил өнгөрсний дараа тайлан гаргах нь утга зүйн хувьд буруу. Мэдээллийн ил тод байдлын шаардлага, хурд болон туршлагатай аудит нарын чадвар дээр үндэслэж ажиллах хэрэгтэй байна.

С.Цэрэнпүрэв: Монгол улсын хуулиараа л тайлан гаргах хугацаанд нь хийж байгаа, хэрэв цаг хугацааг урагшуулна гэвэл хууль зөрчсөн үйлдэл болно.

Б.Дэлгэржаргал: Уулын ажлын өмнөх жилийн тайлан 2 сард, хайгуулын ажлынх 4 сард тус тус ирдэг учраас цаг хугацааны хувьд урагшуулах боломжтой эсэх нь эргэлзээтэй. 9 сард тайланг эцэслэх боломж байна уу гэдэг талаас нь хэлэлцэх саналтай байна. Олон улстай харьцуулахад манай улсын хувьд 1 жилийн өмнө тайлан гардаг. Энэ талаар боломжтой эсэхийг судалъя.

Ц.Жаргалнэмэх: Сайн байцгаанаа уу. Энэ жилийн тайлангийн хувьд харьцангуй маш сайн болсон харагдаж байна. Өнгөрсөн жилийн хувьд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам тайлантай холбоотой шүүмжлэл авсны дагуу 2022 болон 2023 онд үйл ажиллагааг сайжруулахаар аймгийн байгаль орчны газрууд, бүх аж ахуйн нэгж дээрээ ажилсан. Тиймээс ирэх жилийн тайлан ямар нэг асуудалгүй, зөв гарна гэдэгт найдаж байна. Мөн хог хаягдал, усны төлбөрийн асуудал дээр сумын засаг дарга болон багийн засаг дарга гэрээ хийгээд давхардсан асуудлууд маш их байсан. Манай яамны зүгээс шат дараалсан сургалтуудыг шаардлагатай газруудад хийсэн.

Тайлан, мэдээгээ хэрхэн зөв өгөх талаар харьяа газруудтайгаа хамтран тодорхой мэдээллүүдийг өгсөн. Тайлан хийсэн хамт олонд баярлалаа.

С.Цэрэнпүрэв: Тайланг хүлээн авах саналтай байна. Мөн тайлан дээр бичил уурхайчдыг оруулсан нь сайшаалтай санагдаж байна.

Г.Уранцоож: Тайлангаа гаргахгүй байгаа газруудад хариуцлагын арга хэмжээ авах боломжгүй бол тайлангаа гаргаж байгаа компаниудыг урамшуулах арга хэмжээ авах боломжтой юу? Зөвлөмжийг хараад маш олон заалтууд олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын хуулийн хүрээнд шийдвэрлэгдэх боломжтой гэсэн байгааг Засгийн газрын тогтоол, шийдвэрээр шийдвэрлэх боломжтой юу? Хууль батлагдахыг хүлээхийн оронд өөр арга замаар үйл ажиллагаагаа сайжруулах саналтай байна.

Б.Дэлгэржаргал: Нэгтгэл тайлангийн хувьд дутагдалтай тал бий. Хуралд идэвхтэй оролцож байгаа байгууллагууд маш их ач холбогдол өгдөг нь сайшаалтай ч оролцоггүй талууд байна. Үүнээс дурдвал сангийн яам, төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар зэрэг хамааралтай оролцогч талууд зөвлөмжийг тусгаж авах хэрэгтэй байдаг. Улсын төсөөв нэгтгэл тайлангийн зардал гардаг болсноос хойш үнийн дүнгийн хувьд маш их буурсан. Энэ нь негеэ талаас аудитын компаниудын хувьд ашиг сонирхлыг нь татахгүй байна. Энэ жил гэхэд тендерт ганцхан компани өрсөлдсөн. 2 дахь жилдээ хийж байгаа учраас илүү чадварлагаар хандаж, өмнөх жилийн зөвлөмж дахиад л гарч байна гэхийн оронд бид нар энэ асуудалд өөрөөр арга хэмжээ авч ажиллаа гэх байлаа. 12-р сарын 28-ний дотор ажлын хэсгийн гишүүд рүү эцсийн байдлаар тайлангаа явуулж санал аваад 30-ний дотор Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам болон олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын ажлын албанад хүргүүлье гэсэн санал байна. Үүнийг дэмжиж байгаа гишүүд нь гарaa өргөе. Ажлын хэсгийн 22 гишүүн дэмжив.

Г.Эрдэнэ: Та бүхний саналыг тусгаад заасан хугацаанд гишүүд рүү цахимаар явуулж дахин санал авах болно. Хүрэлцэн ирж оролцсон та бүхэндээ баярлалаа.

Б.Дэлгэржаргал: Заа ингээд 2 дахь хэсэгтээ орье. Монголын Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын 2023 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний биелэлт, 2024 оны төлөвлөгөөний төслийг танилцуулга уу хэмээн олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын ажлын албаны зохицуулагч Ш.Цолмон таныг урьж байна.

Ш.Цолмон: Та бүхэнд энэ өдрийн мэнд дэвшүүлье. ОҮИТБС-ын 2023 оны Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд нийт 56 ажил төлөвлөгдсөн бөгөөд үүнээс 23 ажил нь хэрэгжсэн болон 18 хэрэгжүүлэх шатандаа байна. Биелэлт 79 хувьтай байна. Үүнээс дурдвал:

- Эрдэс баялгийн салбарын ил тод байдлын тухай хуулийн төслийг Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын тухай хуулийн төсөл болгон ХЗДХЯ дээр бэлтгэхэд оролцсон. Хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан.
- 1178 Компани, холбогдох төрийн байгууллага, аймаг, дүүргүүдийн ОҮИТБС-ын 2022 оны тайланг гаргуулсан. 1 яам, 5 агентлаг, 17 аймаг, 3 дүүрэг тайлангаа гаргасан байна.
- Монголын ОҮИТБС-ын 2022 оны нэгтгэл тайланг Сика, Гроут файненс ХХК-уудын түншлэл боловсруулан дуусгасан. ОҮИТБС-ын Ажлын хэсэгт танилцуулав. Холбогдох тендерийг зохион байгуулсан.
- Монголын ОҮИТБС-ын цахим тайлагналын системийн өргөтгөл, эцсийн өмчлөгчийн цахим санг Дакзо ХХК-иар хийлгэв. Холбогдох тендерийг зохион байгуулсан.

- Эрдэнэт үйлдвэр, Сүхбаатар аймаг, Сүхбаатар аймгийн Эрдэнэцагаан сумын ил тод байдал, ОҮИТБС-ын дэд зөвлөлийн үйл ажиллагааны талаар видео контент бүтээж нийтэд түгээв. Холбогдох тендерийг зохион байгуулсан.
- Нээлттэй засгийн түншлэл, Авлигатай тэмцэх Үндэсний хөтөлбөрийн үйл ажиллагаанд оролцож, хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөнд ОҮИТБС болон хуулийн заалтуудыг оруулсан.
- Баруун, Зүүн, Төвийн бус, Сэлэнгэ, Увс, Дундговь аймгуудын ОҮИТБС-ын чуулган, өдөрлөг, сургалтыг зохион байгуулав.
- Аймгуудын ОҮИТБС-ын Дэд зөвлөлүүдийн хэлэлцүүлэг, сургалтыг зохион байгуулсан.
- Уул уурхайн төрийн байгууллагуудад авлигын эрсдэл болон хүйсийн тэнцвэрт байдлын талаар сургалт зохион байгуулсан.
- Ашигт малтмалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан.
- Канад, Филиппин, Норвег улсуудад судалгааны аяллыг зохион байгуулсан.

Дээрх үйл ажиллагааг явуулснаар гарсан үр дүн нь:

1. Хөдөө орон нутагт хариуцлагатай уул уурхай, ил тод байдлын чуулган, өдөрлөгийг идэвхтэй сурталчилж, 700 гаруй хүнийг хамруулснаар орон нутагт төр засгийн бодлогыг танилцуулж, харилцан ойлголцол, итгэлцэл бий болоход томоохон ахиц гарсан байна.
2. Төрийн бус байгууллагуудын эвсэл ТАН, МБОИЗ бие даан орон нутагт хариуцлагатай уул уурхайн чиглэлээр сургалт, сурталчилгаа томоохон чадавхтай болсон.
3. Төрийн байгууллагууд, компанийн төлөөлөл бүх арга хэмжээг манлайлан, хамтран ажилласан нь цаашид хариуцлагатай уул уурхай, ил тод байдлыг сурталчлах талаар мэдлэг, туршлагатай болов.

2024 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний төсөл нь:

- ОҮИТБС-ын тухай хуулийн төслийг батлуулах, дагалдан гарах журмыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангулна.
- ОҮИТБС-ын цахим тайлагналын шинэ системийн сургалтыг зохион байгуулна.
- Эцсийн өмчлөгчийн цахим сайтын сургалтыг зохион байгуулна.
- 2023 оны нэгтгэл тайланг зохион байгуулна.
- Европын Сэргээн босголт хөгжлийн банк, ОҮИТБС-ын ОУНБГ, Байгалийн баялгийн засаглалын хурээлэнгийн төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 2023 онд хэрэгжүүлж чадаагүй зарим үйл ажиллагааг 2024 онд үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

Тайлан болон төлөвлөгөөг урьдчилан та бүхэнд цахимаар хүргүүлсэн учир танилцаад санал болон зөвлөмжөө бэлдсэн гэдэгт итгэж байна. Дэлхийн банкны зүгээс өнөөдрийн байдлаар санхүүжилт дуусаж байгаа. Шаардлагатай нөхцөлүүдийг хангасан тохиолдолд дахин тусламж үзүүлэх боломжтойгоо илэрхийлсэн. Тиймд төрийн захиргааны байгууллага уг төслийг цааш үргэлжлүүлэхээ илэрхийлэх хэрэгтэй байгаа. Ажлын хэсгийн гишүүд тайлан болон төлөвлөгөөтэй холбоотой санал, зөвлөмжөө хэлнэ үү.

Б.Тэрбиш: Хэрэгжээгүй болон шилжүүлэх ажлын тайлбар дээр Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны мэргэжилтэн солигдсон, эсвэл тодорхой шалтгаан бичээгүй байна. Цааш цаашидаа төлөвлөгөө гаргахдаа хэрэгжилтээ болон шалтгаан тайлбар дээрээ анхаарах шаардлагатай харагдаж байна. Хэрэгжилтийн тайлан гаргахдаа засгийн газрын хяналт шинжилгээ, үнэлгээний аргачлалын дагуу төлөвлөгөө хэдэг хувьтай байгаа вэ гэдгийг ажил тус бүр дээр нь дүгнээд сүүлд нь нийлбэр оноогоор

нь гаргаад явах нь зүйтэй. Хариуцсан байгууллага гэдэгт төлөвлөгөөний ихэнх буюу 95 хувь нь байх шиг харагдаж байна. Хариуцсан байгууллага маш сайн бодож байж гаргавал илүү үр дүнтэй болов уу гэж харж байна. Иргэний нийгмийн байгууллага болон ажлын хэсгийн гишүүдийн оролцоог нэмэх хэрэгтэй гэж дүгнэж байна. Шаардлагатай бол Авлигатай тэмцэх газраас арга зүйн зөвлөгөө өгөөд хамтран ажиллах боломжтой гэдгийг хэлье.

С.Цэрэнпүрэв: Тус төсөлтэй хамтран З аймагт сургалт зохион байгуулахад маш таатай байснаа илэрхийлмээр байна. Мөн Цолмон даргын хэлсэн саналыг дэмжмээр байна. Дэлхийн банканд хандан УУХҮЯ болон МҮҮҮА хамтран холбогдох албан бичиг гаргаж өгөх боломжоор туслалцаа үзүүлээсэй гэж хүсэж байна.

Б.Дэлгэржаргал: 2023 онд бид бүхэн илүүтэйгээр оролцогч талууд болон иргэдэд мэдээлэл өгөх мэдээллийн тэнцвэртэй байдлыг хангахаар чиглэж ажилласан. Иймд 2024 онд үр дүнг нь үзэх хэрэгтэй гэж үзэж байна.

Ц.Туяацэцэг: Маш их ажил төлөвлөсөн байна. Тодорхой ажлуудыг иргэний нийгмийн байгууллагуудад хамтран зохион байгуулахаар оролцоог хангаасай гэж хүсэж байна. Ажлын алба хэт их ажлыг өөр дээрээ авдаг нь биелэгдэх боломжгүй.. Оролцогч талуудад ОҮИТБС-ын ёс зүйн дүрмийн сургалтыг орох хэрэгтэй. Ажлын алба санхүүгийн тайлангаа ил тод нээлттэй, тайлагнадаг баймаар байна. Төрийн албанаас сургалтад илтгэгчээр оролцож байгаа хүмүүсийг шагнаж, урамшуулдаг баймаар байна.

Ш.Цолモン: Санхүүгийн тайлангийн хувьд 2023 оны үйл ажиллагаа хараахан дуусаагүй байгаа учраас мэдээллүүдийг оруулаагүй байгаа. Тайлан эцэслэхэд санхүүгийн мэдээлэл нэмэгдсэн байх болно.

Ц.Туяацэцэг: Канад, Филиппин, Норвег улсуудад судалгааны аяллыг зохион байгуулахад иргэний нийгмийн байгууллагуудад ямар нэг мэдээлэл ирээгүй. Энэ ямар үндэслэлээр, оролцогч нарыг сонгосон бэ?

Ш.Цолモン: Дээд байгууллагуудаас гарсан шийдвэрийн дагуу уг үйл ажиллагаануудыг зохион байгуулсан.

Б.Дэлгэржаргал: Ил тод нээлттэй болгохоор зорилго тавин ажиллаж байгаа бидний хувьд төслийн нэгж болон холбоотой үйл ажиллагаа нээлттэй явах ёстой. Дараагийн хурал дээр санхүүгийн тайланг танилцуулах талаар ажлын алба анхаараарай.

Б.Дэлгэржаргал: Зохион байгуулалтыг толгойлж хариуцаж байгаа учраас төлөвлөгөөний ихэнх хэсэгт Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам гэсэн байна. Үүнийг хамтран зохион байгуулах нь хэн юм, хэн хэн оролцох гээд нарийн задаргаатай гаргах тал дээр ажлын алба анхаараарай.

Т.Болд: Тайлан гаргасан байгаа маягт батлагдсан маягт байдаг уу?

Ш.Цолモン: Олон улсын батлагдсан маягт байдаг. Өөрчлөх боломжгүй ээ.

Т.Болд: Тайлангийн хувьд санал алгаа. 2024 оны бүсийн чуулгануудыг хийх төлөвлөгөөгүй байгаа юм байна тийм үү?

Ш.Цолモン: Тодорхой төсөвгүй учраас бүсийн чуулгануудыг төлөвлөөгүй байна. Магадгүй Дэлхийн банк хүсэлтийг хүлээн зөвшөөрвөл 9, 10 сараас хийх боломжтой.

Г.Уранцоож: Орон нутгийн дэд зөвлөлийг чадавхжуулснаар ил тод болсон байгаа гэрээг олон нийтэд таниулах, гэрээний хэрэгжилтийг анхаарах, тухайн компанийн үйл ажиллагааг иргэд мэдэх боломжоор нь хангах хэрэгтэй. Тодорхой тооны зардал төсөвлөж дэд зөвлөлүүдийг чадавхжуулах шаардлагатай.

С.Баттулга: Төлөвлөгөөг хараад ганц нэг хэрэгжүүлэх боломжгүй ажил харагдаж байна. Жишээ нь тайланг 90% хүртэл гүйцэтгэлтэй гаргуулах, Одоогоор 1000 гаран ашиглалтын лиценз байхад одоогийн байдлаар 215 тайлангаас дүрэм, журамдаа нийцсэн 130 тайлан л ирүүлсэн байна. Ийм байхад 1000 гаран лицензийн 90 хүртэлх хувийг тайлан гаргуулна гэдэг бол боломжгүй гэж харагдаж байна. Мөн төлөвлөгөөнд засварлах шаардлагатай утга агуулгатай заалтууд хэд хэд байна. Шаардлагатай засваруудыг хийгээд, үндэслэлтэй нь тайлбарлаад Цолмон даргад хүргүүлэх саналтай байна.

Ш.Цолモン: 2024 оны төлөвлөгөөнд нэмэлт өөрчлөлт оруулж болно.

Б.Дэлгэржаргал: Мэдээ, тайлан гаргаагүй тохиолдолд торгууль ноогдуулах арга хэмжээ байгаа. Тайланг 90 хүртэл хувиар гаргуулахын тулд шаардлагатай сургалтуудыг хийх хэрэгтэй. Энэ нь боломжтой гэж үзэж байна.

Ш.Цолモン: Бидний зүгээс өнгөрсөн хугацаанд ямар нэг газрын тайлан гаргаагүй гээд торгуулах арга хэмжээ авч байгаагүй. Зөвхөн сонин дээр тайлан гаргаагүй газар, аж ахуйн нэгжүүдийн нэрийг л нийтэлдэг байсан. Өнгөрсөн онд ажлын албаны цахим хуудсандaa нэrsийг нийтэлж байсан.

Т.Болд: Үйл ажиллагаа явуулсан болон явуулаагүй гэж тусдаа тайлан гаргах саналтай байна. Хариуцлагатай уул уурхай гэдэг нь зөвхөн аж ахуйн нэгж биш иргэний нийгмийн байгууллага, төр, иргэд гээд бүгдийн хамтын ажиллагаа юм. Ийм учраас бидний зүгээс олон нийтэд мэдээллээ өгөхдөө хүртэл яж харагдах, юу гэж ойлгогдох вэ гэдэг тал дээр нь анхаарах хэрэгтэй. Тэрнээс компаниуд мэдээллээ ил тод ирүүлэх нь зөв, зүйтэй зүйл.

Б.Дэлгэржаргал: Тайлан ирүүлэх маягтын өнгөрсөн жил шинэчилж, 57 маягт болсон. Үйл ажиллагаа бүрээрээ тодорхой харагдаж байгаа.

Т.Болд: Нэгтгэл тайланд харуулахдаа анхаарах хэрэгтэй гэдэг талаас нь санал гаргалаа.

Б.Дэлгэржаргал: Ажлын хэсгийн гишүүд төлөвлөгөөнд оруулах саналаа цахимаар ажлын хэсэгт хүргүүлээд, ажлын хэсэг баталъя, дахин ажиллаад гишүүдэд хүргүүлээд зөвшөөрсний үндсэн дээр 2024 оны төлөвлөгөөг баталъя гэдэг саналыг дэмжиж байгаа гишүүд гарсаа өргөнө үү. Ажлын хэсгийн 22 гишүүн бүгд дэмжив.

Б.Дэлгэржаргал: З дахь хэсэгтээ орьё. Европын сэргээн босголтын хөгжлийн банк, ОҮИТБС-ын олон улсын нарийн бичгийн газрын хамтарсан төслийг хэрэгжүүлэгч Байгалийн баялгийн засаглалын хүрээлэнгийн танилцуулгыг Байгалийн баялгийн засаглалын хүрээлэнгийн менежер Н.Дорждарь та танилцуулна уу гэж урьж байна.

Н.Дорждарь: Энэ өдрийн мэнд хүргэе, Монгол улс дахь гэрээний ил тод байдал болон төрийн өмчит компанийн ил тайлагнал судалгааг танилцуулахаар бэлтгэлээ. Манай төслийн хувьд нээлттэй зарласан тендерт шалгараад уг төслийг хариуцаж авсан байгаа. Байгалийн баялгийн засаглалын хүрээлэнтэй зөвлөх үйлчилгээний гэрээг 2023 оны 10-р сарын 26-ний өдөр байгуулсан. Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын олон улсын ажлын албатай төслийн анхны уулзалтыг 2023 оны 11-р сарын 6-ний өдөр хийсэн.

Уг төслийн зорилго нь гэрээний ил тод байдлыг хангах, төрийн өмчит компанийн ил тайлагналыг нэмэгдүүлэх, олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгаас гарсан датаг ашиглах, олборлох салбарын авлигатай тэмцэх юм. Гэрээний ил тод байдлыг хангах үүднээс бүх хүчин төгөлдөр гэрээг судлах, гэрээний ил тод байдалд учирч буй бэрхшээлийг тодорхойлох, олон талт ажлын хэсэг болон засгийн газарт зориулсан замын зураг буюу тодорхой зааварчилгаа боловсруулах,

олон талт ажлын хэсгийн гишүүдэд зориулсан сургалт зохион байгуулахаар ажиллах төлөвлөгөөтэй байна. Төрийн өмчит компанийн ил тайлагналыг нэмэгдүүлэхээр төрийн өмчит компанийн гүйцэтгэх үүргийн талаар судалгаа хийх, олон талт ажлын хэсэг болон засгийн газарт зориулсан замын зураг боловсруулах, төрийн өмчит компанийн ил тайлагналын талаар бие даасан тайлан гаргах, олон талт ажлын хэсгийн гишүүдэд зориулсан сургалт зохион байгуулахаар ажиллаж байна. Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгаас гарах датаг ашиглахдаа төрийн албан хаагчид, орон нутгийн удирдлага болон иргэний нийгмийн байгууллагуудын төлөөлөлтэд чадавх бэхжүүлэх сургалт зохион байгуулах, дараагийн алхамд зориулсан зөвлөмж боловсруулахад ажиллаж байна. Олборлох салбарт авлигатай тэмцэх асуудлаар олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын 2023 оны ажлын төлөвлөгөөний авлигатай тэмцэх асуудлыг хэрэгжүүлэхэд техникийн туслалцаа үзүүлэх, орон нутаг болон бусад оролцогч талуудад авлигаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр үндэсний болон орон нутгийн хэмжээнд гурван удаагийн сургалт зохион байгуулах, дараагийн алхамд зориулсан зөвлөмж боловсруулахаар зорилго тавин төлөвлөж байна.

Манай төслийн хугацааны хувьд гэрээний ил тод байдал болон төрийн өмчит компанийн ил тайлагналын судалгааг 2024 оны 3 дугаар сараас, гэрээний ил тод байдал болон төрийн өмчит компанийн ил тайлагналын замын зургийг 2024 оны 4 дүгээр сараас, гэрээний ил тод байдал болон төрийн өмчит компанийн ил тайлагналын сургалтыг 2024 оны 5 дугаар сараас, олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын дата ашиглалтын сургалтыг 2024 оны 5 дугаар сараас, авлигаас урьдчилан сэргийлэх сургалтын 2024 оны 6 дугаар сараас зохион байгуулахаар тус тус төлөвлөөд байна. Ингээд өнөөдрийн бидний бэлтгэсэн танилцуулга дууслаа. Та бүхэн санал, зөвлөмжөө хэлнэ үү.

Г.Уранцож: Дандаа төрийн өмчит компаниуд хамрагдах уу? Эсвэл бусад аж ахуйн нэгжүүдийг оролцуулах уу?

Н.Дорждарь: Дөрвөн хэсгийн маань 2 нь төрийн өмчит компани руу хандаж байгаа. Бусад гурван хэсэг маань нийтлэгээр бүх аж ахуйн нэгжид хамааралтай.

Ц.Туяацэцэг: Төслийн төсөв хэд вэ?

Н.Дорждарь: Хэдэн сургалт, хаана хийхээс хамаарч төсвөө батлуулах юм. Ерөнхий тойм дун бол 40 орчим мянган доллар байна. Үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх бурдээ өмнө нь төсвөө батлуулах учир тодорхой тоо байхгүй байна.

Б.Тэрбиш: Авлигатай тэмцэх газартай хамтрах бол хамгийн эхэнд хэрэгцээ шаардлагаа тодорхойлох хэрэгтэй. Яг хэнд зориулж, ямар сургалт хийх мөн гарах үр дүнг маш нарийн тооцоолсон байх шаардлагатай шүү.

Н.Дорждарь: Уг газартай хамтрах төлөвлөгөөтэй байна. Харин хамтран зохион байгуулах уу, зочин илтгэгчээр урих уу зэрэг асуудлыг одоогоор шийдвэрлээгүй байна. Сургалтын агуулгын хувьд 2024 оны эхний 2 сард гаргана. Авлигын эрсдээлийг тодорхойлох аргачлалыг олон улсын ОУИТБС-тай хамтран боловсруулсан байгаа. Үүнийгээ Монгол улсад туршилтын байдлаар хэрэгжүүлж үзсэн. Олон чиглэлээр ашиглаж болох ч, зөвхөн уул уурхайтай холбоотой аргачлалыг туршиж үзэх саналтай байгаа. Энэ төслийг хэрэгжүүлэхэд зөвхөн би биш олон улсын хэмжээнд анхаарч байгаа.

Б.Тэрбиш: Манайхаас гаргасан аргачлалыг судалж үзсэн үү?

Н.Дорждарь: Тухайн үед уг аргачлалыг судалж байсан. Комиссар Ганхуяг ажлын хэсэгт ажиллаж байсан.

Б.Эрдэнэцэцэг: Сургалтыг зохион байгуулахдаа хамтрасан саналтай байна. Мөн суурилах аж ахуйн нэгжүүдийн сонголт байгаа шүү.

Н.Дорждарь: Ойлголоо, баярлалаа. Хамгийн гол нь Цолмон даргатай ойр ажиллаад, оролцогч нарыг төлөвлөөд ажиллана. Олон улсын нарийн бичгийн даргаас мөн чиглэл авч ажиллана.

Б.Эрдэнэцэцэг: Аль нэг бүсийн чуулганыг манай зүгээс зохион байгуулах саналтай байсан ч энэ жил хэрэгжихгүй гэж ойлголоо.

Б.Дэлгэржаргал: Санхүүжилтийн хувьд тодорхойгүй учраас төлөвлөгөөнд оруулаагүй байна. Нэмэлт саналаар бүсийн чуулгануудыг төлөвлөх боломжтой.

Б.Эрдэнэцэцэг: Санхүүжүүлэх компанийг би дахин лавлаад асууя.

Ц.Туяацэцэг: Орон нутгийн хамтын ажиллагааны сургалтыг ТАН эвслийн зүгээс зохион байгуулж байсан туршлагатай. Төрийн байгууллага болон иргэний нийгмийн байгууллагуудын чадавхыг бэхжүүлэх сургалтын санхүүгийн зардлыг шийдээд өгвөл зохион байгуулах бүрэн нөөц бололцоотой. Мөн сургалтад хамрагдаж байгаа төрийн албан хаагч нарт урамшуулал, дэмжлэг үзүүлдэг байвал сайн байна.

Б.Тэрбиш: Төрийн албан хаагчид өөрийн ажлаа хийж байгаа учраас ямар нэг нэмэлт урамшуулал авах, албан үүргээ гүйцэтгэсний төлөө бусдаас давуу байдал үүсгэж болохгүй. Хуульдаа төсвийн бус хөрөнгийг төсвийн хөрөнгийн адил зарцуулан гэж заасан байгаа заалттай харшилна.

Ц.Туяацэцэг: Төрийн байгууллагууд бидний зохион байгуулж байгаа сургалт үйл ажиллагаанд ажлын цаг зав, боломжоороо дэмжин оролцдог. Хэрэв ямар нэг урамшуулал цааш цаашдаа хурал, сургалтад оролцох салбарын мэдлэгтэй мэргэжилтний тоо багасах вий гэсэн санаа юм шүү.

Т.Болд: Нэг талаасаа таны хэлээд байгаа зөв гэхдээ төрийн албан хаагч нараа асуудалд оруулж мэдэх талтай харагдаж байна. Үүний оронд томилолтын зардлыг нэмэх нь илүү зохистой байх.

Б.Дэлгэржаргал: За, өнөөдрийн ажлын хэсгийн 62-р хуралдаанд идэвхтэй оролцсон гишүүддээ баярлалаа. Нэгтгэл тайлан болон 2024 оны төлөвлөгөөнд 2023 оны 12-р сарын 28-ний дотор цахимаар ажлын алба руу саналуудаа явуулаад өгөөрэй. Та бүхэнд баярлалаа, ажлын амжилт хүсье.

Хуралдаан 12 цаг 30 минутад өндөрлөв.

Хурлын тэмдэглэлтэй танилцсан:

УУХҮЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн дарга

 С.Магнайсурэн

Хуралдааныг даргалсан:

УУХҮЯ-ны Статистик судалгааны
Хэлтэсийн дарга

 Б.Дэлгэржаргал

Тэмдэглэлийг хянасан:

ОҮИТБС-ын Ажлын албаны зохицуулагч

 Ш.Цолмон

Хурлын тэмдэглэл хөтөлсөн:

ОҮИТБС-ын Ажлын албаны
харилцааны мэргэжилтэн

 М.Жавзмаа

М.Жавзмаа